

Lapsipotilaan vakuutusratkaisut

Teemu Takala

Vanhemman oikeus olla pois töistä **52** Erityishoitoraha **53** Alle 16-vuotiaan vammaistuki **54**
Nuori täyttää 16 vuotta **55** Nuoren kuntoutusraha **55** Lasten sairauskuluvakuutukset **56**

- Alle 7-vuotiaan lapsen vanhemmalla voi olla oikeus erityishoitorahaan, jos lasta hoidetaan sairaalan osastolla tai poliklinikalla ja vanhempi on kokopäiväisesti estynyt työstään.
- Jotta yli 7-vuotiaan lapsen vanhemmalle maksetaan erityishoitorahaa sairaalahoidon ajalta, sairauden pitää olla lisäksi vaikea ja vaativassa hoidollisessa vaiheessa.
- Jos pitkäaikaisesti sairas lapsi tarvitsee säännöllisesti ikätovereitaan enemmän konkreettista apua, tukea tai valvontaa vähintään kuuden kuukauden ajan, lapsella voi olla oikeus vammaistukeen. Pelkkä päivittäisestä lääkityksestä huolehtiminen ei kuitenkaan oikeuta vammaistukeen.
- Nuoren kuntoutusraha on tarkoitettu 16–19-vuotiaalle nuorelle, jonka työ- tai opiskelukyky tai mahdollisuudet valita ammatti ovat sairauden vuoksi olennaisesti heikentyneet.

Vanhemman oikeus olla pois töistä

Työsopimuslain mukaan vanhemmalla on oikeus olla pois töistä enintään neljä työpäivää kerrallaan alle 10-vuotiaan lapsen sairastuessa äkillisesti. Tämä tilapäinen hoitovapaa on tarkoitettu lapsen hoidon järjestämiseksi tai lapsen hoitamiseksi. Työnantajan ei tarvitse lain mukaan maksaa palkkaa tilapäisen hoitovapaan ajalta. Osassa työehtosopimuksista työnantajalla on kuitenkin palkanmaksuvelvollisuus tilapäisen hoitovapaan ajalta.

Jos lapsi menee ennalta sovittuun toimenpiteeseen tai tutkimukseen, ei oikeutta tilapäiseen hoitovapaaseen ole, vaikka vanhemman mukanaolo tutkimuksessa on yleinen käytäntö. Vanhemman on sovittava työnantajan kanssa muusta poissaolosta kuten esimerkiksi vuosilomapäivän käytöstä.

Työntekijän on ilmoitettava työnantajalle tilapäisestä hoitovapaasta ja sen arvioidusta kestosta niin pian kuin mahdollista. Työnantajan pyynnöstä työntekijän on esitettävä luotettava selvitys tilapäisen hoitovapaan perusteesta. Tähän tarkoitukseen voi käyttää esimerkiksi A-todistusta tai terveydenhoitajan tai lääkärin kirjoittamaa muuta todistusta, joita on valmiina potilastietojärjestelmissä. Tällöin todistuksessa sairastuneeksi merkitään lapsi.

Erityishoitoraha

Erityishoitoraha on tarkoitettu lyhytaikaisen ansionmenetystä korvaamiseen tilanteessa, jossa huoltaja osallistuu alle 16-vuotiaan lapsen sairaudesta tai vammasta johtuvaan hoitoon tai kuntoutukseen. Erityishoitorahaa sairaala- ja poliklinikkahoidon sekä kuntoutuksen ajalta voi saada yhteensä enintään 60 arkipäivältä ja kotihoiton ajalta enintään 60 arkipäivältä. Eriytilanteessa, kuten lapsen saattohoidon, vaikeiden tapaturmien tai muun hengenvaarallisen tilan yhteydessä enimmäisaika voidaan kuitenkin ylittää. Eriytilanteen myöntämiseen vaikuttavat lapsen ikä, hoitopaikka, sairauden vaikeus ja hoidon vaihe (taulukko 5.1).

Alle 7-vuotias lapsi

Alle 7-vuotiaan vanhemmalla on oikeus erityishoitorahaan, jos sairasta lasta hoidetaan sairaalan osastolla tai poliklinikalla ja vanhempi on estynyt kokopäiväisesti (vähintään kuusi tuntia) työstään eikä vanhemmalla ole tältä ajalta työtuloja. Myös kehitysvammanneuvolan ja yksityisen erikoissairaanhoidotasaisen yksikön toimenpidekäynniltä voi saada erityishoitorahaa, mutta pääsääntöisesti

ei terveyskeskuksessa tai yksityislääkärin vastaanotolla annetun hoidon ajalta.

Kotihoitonkin ajalta voidaan maksaa erityishoitorahaa, mutta silloin myös alle 7-vuotiaan lapsen sairauden pitää olla vaikea ja nopeasti kehittyvässä tai vaativassa hoidollisessa vaiheessa (ks. seuraava kappale).

Erityishoitoraha on vaihtoehto myös kuntoutuksen ajalta, mutta tällaisessa tilanteessa kuntoutusraha on usein ensisijainen vaihtoehto toimeentulon turvaamiseksi.

Yli 7-vuotias lapsi

Yli 7-vuotiaan lapsen huoltajalla on oikeus erityishoitorahaan sairaalahoidon ja kotihoiton ajalla ainoastaan, jos lapsen sairaus on vaikea ja lisäksi nopeasti kehittyvässä tai vaativassa hoidollisessa vaiheessa. Kuntoutuksen ajalta sairauden ei tarvitse olla vaikea. Vaikeat sairaudet on määritelty Valtioneuvoston asetuksessa 1335/2004 sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta (taulukko 5.2).

Hoitavan lääkärin tulee tehdä lääkärintodistus D (SV10) erityishoitorahaa varten. Lääkärintodistukseen tulee selvittää mm., onko sairaus asetuksen mukainen vaikea sairaus ja millä perusteella lapsen sairaus on nopeasti kehittyvässä tai vaativassa hoidollisessa vaiheessa.

Taulukko 5.1. Erityishoitorahan myöntämiseen vaikuttavat lapsen ikä, hoitopaikka, sairauden vaikeus ja hoidon vaihe.

Sairaala- ja poliklinikkahoito		Kotihoito	Koulu- tai päivähoitokeilu	Kuntoutus
Oikeus voi olla molemmilla vanhemmilla samanaikaisesti		Vain toiselle vanhemmalle kerrallaan, paitsi saattohoidon ajalta mahdollista molemmille vanhemmille	Vain toiselle vanhemmalle kerrallaan	Mahdollista molemmille vanhemmille
Alle 7-vuotias	7–15-vuotias	0–15-vuotias	0–15-vuotias	0–15-vuotias
Sairauden ei tarvitse olla vaikea.	Vaikea sairaus on nopeasti kehittyvässä tai vaativassa hoidollisessa vaiheessa. Poliklinikkakäynnillä vaativia hoitotoimenpiteitä tai tarve hoidon tehostamiselle	Vaikea sairaus on nopeasti kehittyvässä tai vaativassa hoidollisessa vaiheessa.	Vaikea sairaus on nopeasti kehittyvässä tai vaativassa hoidollisessa vaiheessa. Huoltajan varallaolon tarpeellisuus on perusteltava.	Sairauden ei tarvitse olla vaikea. Kuntoutusraha voi olla vaihtoehto erityishoitorahalle.

Taulukko 5.2. Erityishoitorahaan oikeuttavat vaikeat sairaudet sairausvakuutusasetuksen mukaan.

Leukemia ja muut pahanlaatuiset kasvaimet
Vaikeat sydänviat
Vaikeat tapaturmat ja palovammat
Vaikeasti tasapainotettava sokeritauti ja sokeritaudin hoidon aloitusvaihe
Vaikeat mielenterveyden häiriöt
Vaikea kehitysvammaisuus
Vaikea keuhkoastma
Vaikea nivelreuma
Muut edellä mainittuihin sairauksiin vaikeusasteeltaan verrattavat sairaudet, vammat ja sairaudentilat

Erityishoitorahaan yli 7-vuotiaalla oikeuttavaa vaikean sairauden poliklinikkahoitoa (eli nopeasti kehittyvä tai vaativa hoidollinen vaihe) voi olla esimerkiksi nopeasti kehittyvän sairauden hoito päivystyksenä, leikkaus tai muu vaativa hoitotoimenpide tai jos lapsella on aisti- tai kehitysvamma ja sen lisäksi muu sairaus, joka edellyttää hoitotoimenpiteitä. Pelkästään rauhallisessa vaiheessa olevaan sairauteen tai vammaan liittyvä hoito tai leikkauksen suunnittelu ei ole erityishoitorahaan oikeuttavaa poliklinikkahoitoa. Erityishoitoraha voidaan myöntää kontrollikäynnin ajalle esimerkiksi, kun kyseessä on hoidon aloitusvaihe tai sairauden hyvin epävakaa tilanne kuten esimerkiksi seuraavissa sairauksissa: diabetes, reuma, tulehdusselliset suolistosairaudet, epilepsia.

Vanhemman tulee tehdä hakemus. Lisäksi tarvitaan työnantajan ilmoitus siitä, että palkkaa ei makseta. Kuntoutuksen ajalta tarvitaan myös osallistumistodistus ja päätös kuntoutuksesta. Tarkempia esimerkkejä erityishoitorahan lääketieteellisistä myöntämisedellytyksistä on koottu erityishoitorahan etuusohjeeseen (ks. www.kela.fi > Kelan etuusohjeet).

Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Alle 16-vuotiaan vammaistuki on tarkoitettu tukemaan pitkäaikaisesti sairaan tai vammaisen lapsen selviytymistä jokapäiväisessä elämässä. Vammaistukea maksetaan tavanomaista suuremmasta rasituksesta ja sidonnaisuudesta, joka aiheutuu sairaan tai vammaisen lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta.

Vammaistuki on tarkoitettu pitkäaikaisesti sairaalle lapselle. Jos huoltajat joutuvat tekemään lapsen sairauden takia tavanomaista enemmän konkreettisia toimenpiteitä ja sairaudesta aiheutuu ylimääräistä työtä vähintään kuuden kuukauden ajan, tulee harkita lääkärinlausunto C:n tekemistä vammaistuen hakemiseksi. Lapsi voi tarvita ikäistään enemmän apua, ohjausta tai valvontaa päivittäisissä toiminnoissa, kuntoutukseen liittyvissä kotona suoritettavissa tehtävissä tai esimerkiksi kommunikaatiossa.

Sairaana tai vammaisen lapsen hoidon ja kuntoutuksen tulee olla hyvän vakiintuneen lääketieteellisen hoitokäytännön mukaista, jotta vammaistuki myönnetään. Toisin sanoen, jos sairautta ei hoideta aktiivisesti, ei oikeutta vammaistukeen yleensä ole. Kokeellisia hoitomuotoja ei pääsääntöisesti huomioida arvioitaessa ylimääräistä työtä ja vaivaa, jota sairaudesta aiheutuu.

Käytäntönä on esimerkiksi ollut, että pelkkä säännöllisestä lääkityksestä huolehtiminen ei oikeuta vammaistukeen. Siitä ei ole katsottu aiheutuvan niin paljon ylimääräistä tehtävää vanhemmille. Sen sijaan esimerkiksi insuliinihoitoista diabetesta sairastava on oikeutettu vammaistukeen, koska diabetesta sairastava lapsen vanhemman tulee hallita verensokerin seuranta ja osattava reagoida verensokerin äkillisiin muutoksiin. Viime vuosina yhä useammalle lapselle on myönnetty vammaistuki mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriön perusteella. Tähän ryhmään kuuluvat lapset, joilla on todettu esim. ADHD, kielenkehityksen häiriöitä, monimuotoisia kehityshäiriöitä tai kehitysvammaisuus. Näissäkin sairauksissa arvioidaan sitä ikätasoon kuulumatonta konkreettista ylimääräistä työtä ja vaivaa, jota lapsen huolenpidosta aiheutuu. Sairausryhmäkohtaisia esimerkkejä vammaistuen myöntöperusteista löy-

tyy Kelan alle 16-vuotiaiden vammaistuen etuusohjeista (ks. www.kela.fi > Kelan etuusohjeet).

Vammaistukea varten tehtävässä lääkärinlausunnossa (ks. Lääkärinlausunto C) tulee kuvata hakijan sairaudet, niiden hoito ja kuntoutus. Oleellista vammaistuen myöntämisen kannalta on se, missä asioissa lapsi tarvitsee terveitä ikätovereitaan enemmän apua, tukea ja valvontaa. Lääkärinlausunnossa ja vanhemman tekemässä hakemuksessa on hyvä kuvata niitä konkreettisia asioita, jotka ovat ylimääräisiä tai vievät enemmän vanhempien aikaa kuin vastaavan ikäisten terveiden lasten vanhemmilla. Koulun tai päiväkodin arviosta on usein hyötyä, kun vammaistukea pohditaan mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriötä sairastavalle tai kehityksellisiä haasteita omaaville lapsille.

Vammaistukea maksetaan (v. 2019) verottomana perustukena (92,14 €/kk), korotettuna tukena (215 €/kk) ja ylimpänä tukena (416,91 €/kk) raskuuden ja sidonnaisuuden määrän perusteella.

Nuori täyttää 16 vuotta

Kun nuori täyttää 16 vuotta, erityishoitoraha ja alle 16-vuotiaan vammaistuki päättyvät, mutta tilalle voidaan hakea muita etuuksia. Esimerkiksi 16 vuotta täyttäneen vammaistuen myöntöperusteet eroavat olennaisesti alle 16-vuotiaan vammaistuen myöntöperusteista. Alle 16-vuotiaana arvioidaan vanhemmille tulevaa raskuutta ja sidonnaisuutta. Yli 16-vuotiaana arvioidaan toimintakyvyn pitkäaikaista (vähintään yksi vuosi) heikentymistä päivittäisen elämän eri osa-alueilla sekä avun, ohjauksen tai valvonnan tarvetta erityisesti henkilökohtaisissa toimissa (ks. Kelan vammaistuet). Lyhytaikaisen sairautteen liittyvän työkyvyttömyyden takia voi 16 vuotta täyttänyt saada sairauspäivärahaa.

Nuoren kuntoutusraha

Nuoren kuntoutusraha on tarkoitettu 16–19-vuotiaalle nuorelle, jonka työ- tai opiskelukyky tai mahdollisuudet valita ammatti ovat sairauden tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet. Kun nuoren kuntoutusrahakemusta pohditaan, tulee sairauden hoito ja kuntoutus olla järjestetty hyvän hoitokäytännön mukaisesti. Myös nuoren elämäntilanne, sosiaaliset seikat ja aikaisempi toiminta huomioidaan, kun arviota kokonaistilanteesta tehdään. Olennaista heikentymistä arvioidaan suhteessa sekä nykyhetkeen että lähivuosiin. Toisin sanoen, nuoren kuntoutusrahaa ei ole tarkoitettu lyhytaikaisten sairauksien ajalle. Silloin esim. sairauspäiväraha voi turvata yli 16-vuotiaan toimeentuloa. Nuoren kuntoutusrahalla tuetaan yleisimmin peruskoulun jälkeistä valmentavaa tai ammatillista koulutusta tavallisimman sairauspääryhmän ollessa F00–F99 mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriö. Vuonna 2017 86 %:lla nuorten kuntoutusrahassa oli tähän sairauspääryhmään kuuluva diagnoosi. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt ryhmän yleisimmät sairausryhmät olivat älyllinen kehitysvammaisuus (F70–F79), persoonallisuus ja käytöshäiriöt (F60–F69 ja F90–F98) sekä mielialahäiriöt (F30–F39).

Lääkärinlausunnon ja hakemuksen lisäksi nuoren kuntoutusrahakemusta myöntäminen edellyttää, että nuorelle on kotikunnassa laadittu henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma (KHOPS) ja, että nuori tarvitsee erityisiä tukitoimia selviytyäkseen opiskelusta. Tällaisia tukitoimia voivat olla esimerkiksi fysioterapia tai muu kuntoutus, avustajan tuki tai säännöllinen erityisopetus. Jos tukitoimia järjestetään vain tarvittaessa tai tueksi riittää huoltajien ja läheisten antama tuki, ei oikeutta nuoren kuntoutusrahaan synny. Tässä tilanteessa voi joskus kuitenkin olla oikeus Kelan ammatilliseen kuntoutukseen (ks. Ammatillisen kuntoutuksen toimijat).

Jos nuorella on niin vaikea sairaus, että hän ei kykene todennäköisesti koskaan ansaitsemaan pieniä lisäansioita työkyvyttömyyseläkkeen lisäksi, voidaan työkyvyttömyyseläke myöntää jo 16-vuotiaana. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi vaikeasti älyllisesti kehitysvammaisilla nuorilla.

Nuoren kuntoutusrahaa tai nuoren ammatillista kuntoutusta varten tehtävään lääkärintaloukseen tulee kirjata työ- tai opiskelukykyyntä vaikuttavat sairaudet tärkeysjärjestyksessä ja kuvata sairauksien kehittymistä, annettua hoitoa ja kuntoutusta sekä niiden vaikutusta. Oleellista on, että sairautta hoidetaan aktiivisesti, jotta edellytykset opintojen etenemiseen ovat optimaaliset. Kliiniset tutkimushavainnot ja toimintakyvyn kuvaus päivittäistöissä tarvitaan. Mikäli mahdollista, tulee arvioida sairauden ennustetta, koska nuoren työkykyä tulisi pyrkiä arvioimaan myös lähivuosiin. Lääkärintaloukseen tarvitaan erityisesti tieto siitä, onko suunniteltu koulutus ja tuleva ammatti, nuoren terveydentilan kannalta sopiva. Pystytäänkö kyseisellä koulutuksella edistämään nuoren pääsyä työelämään? Esimerkiksi vaikeaa mielenterveyden häiriötä sairastavalle eivät sosiaali- ja terveysalan työt ole ensisijaisia. Fyysisesti raskaita työvaiheita sisältävät tehtävät eivät yleensä sovellu nuorelle, jolla on CP-vamma. ADHD heikentää liikenneturvallisuutta, ellei se ole hyvin hoidolla hallinnassa. Se voi olla este ryhmän 2 ajokortille ja siten ammattiautoilijana toimimiselle.

Lasten sairauskuluvakuutukset

Lapselle voi ottaa vakuutuksen jo ennen syntymää. Tuolloin otettu vakuutus on voimassa heti syntymästä alkaen. Äidin terveydentila tai elintavat voivat kuitenkin vaikuttaa vakuutuksen saamiseen.

Lapselle syntymän jälkeen otettuun tapaturma- ja sairauskuluvakuutuksen myöntämiseen vaikuttavat lapsen sairaudet. Sairauksista kysytään vakuutuksen hakemisvaiheessa terveystarkastuksella. Jos terveystarkastuksessa tulee esiin sairauksia, voi vakuutusyhtiö pyytää hoitotaholta esimerkiksi lapsen sairautta koskevia sairauskertomuskopioita. Jos lapsella on todettu esimerkiksi astma, on tavallista, että vakuutukseen tulee rajoitusehdoksi astma tai astman kaltaiset oireet. Tuolloin astman tai muun hengitysvaikeuden takia tehtyjä tutkimuksia, lääkärinpalkkioita tai hoitoja ei korvata, mutta muiden sairauksien takia tehdyt yleisesti hyväksytyt tutkimukset korvataan. Eri vakuutusyhtiöiden vakuutusehdot vaihtelevat. Vakuutuksessa voi olla sairauskohtainen omavastuu ja korvauskattosumma, johon asti kulut korvataan. Vaihtoehtoisesti vakuutuksessa saattaa olla vakuutuskausikohtainen omavastuu sairauskohtaisen omavastuun sijaan. Fysioterapiaa saatetaan korvata tapaturman yhteydessä esim. enintään viisi kertaa, mutta tyypillisesti ei ollenkaan sairauden yhteydessä.

Käytäntönä on, että korvattavien kulujen tulee olla lääketieteellisesti perusteltuja, yleisesti hyväksytyjä ja välttämättömiä sairauden diagnoosin tai hoidon tarpeen selvittämiseksi. Tämä ehto rajaa esimerkiksi kokeellisia hoitoja ja tutkimuksia korvausten ulkopuolelle. Hoitavan lääkärin on hyvä tiedostaa edellä oleva rajoitus. Suositeltava käytäntö on pyytää vakuutusyhtiöltä etukäteen kantaa tai maksusitoumusta tutkimusten tai hoidon korvaamiseen, jos kyse on kalliista erikoistutkimuksesta tai hoidosta. Erikoistutkimusten tarve tulee perustella huolellisesti maksusitoumuspyynnössä.